

MIRKO KOVAČ

Tükörváros

(REGÉNYRÉSZLET)*

59.

Noha csak egy-két napra jöttem Klekbe, csak annyira, hogy felelevenítsem az emlékeimet és meglátogassam azokat a helyeket, ahol a libákat legeltettem, tovább maradtam annál, mint a legmerészebb elképzeléseimben hittem volna. Nagynéném megvesztegetett; nem kaparinthattam meg csak úgy az aranyórát, hogy aztán másnap el is húzzak velem, akkor sem, ha lett volna rejtekhelyem Belgrádban, s ha pontosan tudom, hova megyek. Az utolsó hetekben stikában aludtam a barátomnál a diákokthozban, mert elveszítettem azt a lyukat, ahol addig laktam; a Dimitrijević lánytestvérek felmondták a kutyaól bérlési jogát két havi albérleti díj tartozás miatt.

A nagynéne elsírta magát egy napon, míg az étkezőben reggeliztünk, elszomorította a felismerés, hogy gyerekek nélkül semmi értelme az életnek, „két vakember pedig csak fájdalmat okozhat egymásnak, míg várakozással töltik el a fogyó idejüket”, panaszkolt. Többször felemlegette, hogy „kire hagyjuk mindazt, amit szereztünk”, majd rám pillantott, reménykedve, hogy bekaptam a horgot, s felkínálom magam örökösnek, ám én bölcsen válaszoltam:

„Javainkat és birtokainkat legjobb arra hagyni, aki hálásan fogadja.”

„Ez pedig?” kérdezte.

„A pusztulás”, mondtam. „Bizonyos földi javak együtt bomlanak a föld alatti hulláinkkal”, mondtam.

Elnémítottam, de hirtelen felvidult, közölte velem, hogy estefelé egy gazdag magyar családot fogunk meglátogatni, van egy szép egyke lányuk, s ha felszikkrik köztetek a levegő, betársulhatnánk, mondta. Megkérdeztem a nagynénémet, a látogatás mennyire kötődik a gügyünős szakmájához, amire azt válaszolta:

„Egyedül azzal kapcsolatos.”

Nem is sejtettem, hogy én is bekerülhetek rábeszélős kavarásaiba, már csak azért sem, mert egyáltalán nem állt szándékomban nősülni, még csak jelét sem

* A részlet a szerző 2007-es *Grad u zrcalu* című, máris több díjjal kitüntetett könyvéből származik. A regény magyar fordítása a tervek szerint a 2009-es Ünnepi Könyvhétre jelenik meg a budapesti Magvető kiadó gondozásában.

adtam ennek. Távoll állt tőlem, hogy családalapításról, gyerekekről és házról agyaljak, sőt, azt is mondtam a nagynénémnek, hogy én az irodalommal házasodtam össze, s ezen kívül senki másra nincs szükségem. De attól tartok, túloztam, s én is, mint mindenki, arra vártam, hogy megújuljon az életem; titkon reménykedtem, hogy ez az újjászületés a szerelem jegyében fogan majd. Pava nagynéne pontosan látta, hogy nem volt szerencsém a nőekkel, folyton arról beszélt, hogy mennyire könnyebb kettesben mindent elviselni, főleg, ha a menyecske „csinos és gazdag”. Gyakran felhozta, férjének egyetértésével, hogy a szégyenség a legnagyobb átok. Hogyan mondjunk ellent ekkora sületlenségnek?

Amikor este betértünk abba a szép és jómódú magyar házba, láthattam nagynéném akció közben, leginkább őt figyeltem, viselkedésének minden finomságát, mint csalogatja azokat az egyszerű embereket, földműveseket, akik csak akkor élénkültek fel, ha a termésről és a birtokról esett szó. Tibor, a férj arról beszélt, hogy minden tönkremegy, ha az állam nem oldja meg az öntözést, „a gazdag földet könnyű meddő síksággá rontani”, mondta. Kisebb növésű ember volt, már túl az ötvenen, rövidre nyírt hajjal, a halántéktól az álláig húzódó sebbel az arcán, mintha kardsuhintás nyoma lenne, bár a saját elmondása szerint a sebet húszéves korában szerezte, amikor egy ló erősen megrúgta patájával a fejét, arca meg felrepedt, akár a dinnye. Az asszony keveset szólt, állandóan dugdosta kezét, fekete volt, teljesen kicserepesedett a földi és a mezei munkáktól. Nagynéném hízelgett ennek az asszonynak, színlelt, csóválta a farkát, úgyhogy megértettem, itt is a nő a ház ura. Ezt a nagynéne is többször kiemelte, szajkózáván azt a közmondást, hogy „jó asszony a háznak koronája”. A nagynéne nyájasan mondogatta „én Mártám, én drága Mártám, nélkülünk nem lenne férfivilág, a dögök mégis anyyira hálátlanok”.

Rólam nem is beszéltek, világos volt, hogy én vagyok Pava unokaöccse; ez a két földműves még a nevemet sem kérdezte meg. Egy kényelmes, nagy fotelben ücsörögve, boldognak és arctalannak éreztem magam, jólesett, hogy félrehúzódtam, habár a nagynéném folyton jelezte, szóljak már valamit, én mégis hallgattam és magamba zárkóztam, attól tartva, nehogy a hibbant nagynéném még az én nevemben megkérje a lány kezét. Nagynéném szájából „mézes szavak” csorogtak, sűrű bocsánatkérések, felfogtam, hogy a házigazdák nem számítottak a látogatásunkra, s hogy szerencsére semmi sem volt előre megbeszélve.

„Azért bukkantunk fel, hogy az unokaöcsém megnézhesse Bánát legszebb csaját”, mondta. „Mindenkinek látni szeretné őt, a csupa látványossággá változott nőt”, folytatta.

„Ha ez így lenne, már férjhez ment volna”, válaszolta Tibor. „Sajnálom, hogy nincs örökösöm.”

„Katona nélkül üres a ház”, mondta a nagynéném. „Nekünk sincs gyerekünk, mindenünket erre az unokaöcsémre fogjuk hagyni.”

Csak ekkor néztek meg a házastársak, de továbbra is némán, én meg iróniával fogadtam nagynéném füllentését, ám nem reagáltam rá nyíltan. Ekkor belépett a lányuk, házi szoknyában, nedves hajjal, hajszárítóval a kezében. Meglepődött, amikor hivatlan vendégeket látott, szigorúan szólt a szüleikhez, szinte rájuk kiáltott. Noha semmit sem értettük, mert magyarul beszélt, nyilvánvaló volt, hogy haragszik és mindkét szülőjének felhánytorgat valamit. Csak akkor csillapodott le, amikor édesanyja megsimogatta, néhány gyengéd szó kíséretében. A lány a sarokba húzódott, leült egy kis székre, a hajszárító vezetékét bedugta a hálózatba és elkezdte szárítani a haját. Ekkor fordult hozzám először az édesapja:

„Ez a mi szemünk fénye, Éva. Morcos, mert azt hiszi, már megint vőlegényt hoztunk neki. Ez lenne már a huszadik eset, eddig mindenkit visszautasított.”

Éva hosszú, gesztenyebarna hajú, csinos nő volt, alacsony és tökéletes testű. Elöttem állva egy kissé széthajtotta a házi szoknyáját, kidomborította a testét, megnyalta ajkát, kiskutyaként felém vakkantott, fogcsikorgatva.

„Kár, hogy ronda vagy, különben magammal vinnélek táncolni”, bökte felém. „Ma táncest lesz a Művelődési házban, szabadkai zenészek fognak játszani.”

Csábosan szökdelt és eltűnt a helyiségből. Apja, Tibor felállt, megfogta a kezemet, felsegített a fotelból, tán össze akarta szedni magát vagy legalább enyhíteni kedvencének sértő szavait. Éva rövid ideig megjelent az ajtónál, épp csak résnyire kinyitotta, hogy kidugja a fejét.

„Ha éppen annyira érdeklí önöket, akkor a hercegemet várom”, vágta felénk, felkacagott és eltűnt.

Tibor az ablakhoz vezetett, megmutatta a kis csodálatos, narancssárgára festett házat az udvarban, fehér ajtótokkal és derékszögű pillérekkel, az ajtó fölött pedig felvésvé az építés éve: 1927.

„Akárki is veszi el a lányomat, nászajándéknak kapja ezt a házat, a gyümölcsöst és hátul a kutat”, mondta.

Elvarázsolt ez a romantikus kunyhó, az udvari építmények összhangjával és stílusával, a hontalan perspektívából pedig az írás ideális helyének tűnt. Miközben elnéztem ezt a bűbájos házikót és a diófa sűrű, tavaszi lombzatát, lelkesen mondtam, hogy soha sem láttam szebb diófát.

„Ezt a diófát Éva születésének dicsőségére ültettem”, szölt Tibor.

„Most ő is harmincéves, jó termést hoz és sűrű hűvösséget ad. Amikor kifárasztanak a földműves munkák, lefekszem a diófa alá, alszom egyet és erőt kapok az új munkákhoz.”

Tibor továbbra is fogta a kezemet, megmutatta a bekeretezett családi fotókat a falon, elmagyarázta, ki kicsoda a népes családjukban, mely Horgostól és Kani-zsától kezdve egészen Futakig és Újvidékig terjedt szét, Magyarországon pedig Bajától Szegedig.

„Hétszáz fiatal, harminc éven aluli rokonom van”, mondta.

A családjáról beszélt, mely két neves hentest is adott, az egyik híres, csipős kolbászt pedig nagybácsijáról, *Ottó*-ról nevezték el; első díjat kapott a szegedi kajavásáron, 1936-ban. Tibor levett a falról egy kis ovális keretet, lefújta róla a port, s megmutatta Évájának fényképét, amint tízévesen hegedűt tart az ölében. Dicsérte a tehetségét, a zenei, művészi hajlamát, s noha a körülmények miatt orvosi középiskolát végzett, mégis a zene az igazi szenvedélye. Ebben a percben, mintha meghallotta volna apja szavait, Éva fütyülni kezdett odakint, majd a tanyaház tetején láttuk, felemelt kézzel, az eget és egy madárrajt kémelve, mely sietett valahová, mintha minél nagyobb távot akart volna megtenni a sötétség előtt. A távolban harangzúgás és naplemente. Tibor azt mondta, hogy zenész lánya szívesen felmászik a létrán a tanyaház tetejére, hogy megnézze a naplementét.

Éva nem búcsúzott el tőlünk, szórakozni ment, mi pedig elüldögéltünk még egy darabig. A háziak elálmosodtak, elköszöntünk tőlük, odakint már besötétedett. Egy utcai lámpa a házsor végén alig pislákol a megdőlt póznán. S míg sétáltunk a falusi házsor mellett, többször beleakadva a kiszögellésekbe, a nagynéne halkán és bizalmasan, egyre többször meg-megállva, kifejtette szándékát és szövögette terveit.

„Én csak aggódom az unokaöcsémért”, mondta. „Nincs semmi hasznom eből, de ez a lehetőséged, nem szabad beleköpnöd abba, amit tálcán kínálnak.”

„Miről beszélsz”, mondtam. „A csaj rám sem hederített.”

„Ismerem én ezeket a női játékokat, így csalogatják a hímet”, ellenkezett. „Nősülj meg és biztosítsd be a jövődet, kényelmes otthonod lesz, ahol a nyomortól és a viszálykodásoktól messze írogathatsz. Áttanulmányoztam a családjukat, a fiatalok hamar elhaláloznak, tíz éven belül te leszel a nagy birtok tulajdonosa. Ha pedig megunod a feleséged, bízd rám, van nekem mágiám és varázserőm, az ördög elviszi egy szempillantás alatt”, mondta, összecsapva a tenyerét.

Így érkeztünk meg vitatkozva és hangoskodva a házáig; az asztalnál megpillantottuk a nagybácsit az étkezőben, zöldségekes rekeszekbe szortírozta az ecseteket és régi, megsárgult újságokkal takarta le őket.

„Meg kell lopnod az államot, ha túl akarod élni a rabságot”, mondta a rá jellemző nyerítéses nevetésével.

A nagynéne nagy vonalakban elmesélte Tiboréknál tett látogatásunkat, szót ejtett a gazdag házról és a szép nőről, aki már a vénlánnyá válás küszöbén áll, úgyhogy a szülők türelmetlenek és pánikolnak, a fekete ördöghöz is hozzáadnák, „hogy híre menjen, férjhez ment Tibor lánya”, mondta. Rólam úgy mesélt, mint hálátlan és pökhendi unokaöcsről, „ez az ágrólszakadt nagyra vágyik, de se nem szép, se nem gazdag, hogy észrevegyék”, mondta parasztos, hercegovinai nyelvjárásában.

„Arra kényszerítesz, hogy varázsoljak”, kacsintott rám.

A nagybácsi a feleségét, bókolva, boszorkánynak nevezte, aki képes elvarázsolni mások férfiasságát, impotens nyomorékká változtatni a kurafit. Nem fél-

tem a mágiától és a varázslatoktól, nem is mentem bele az ilyen örültségekről szóló vitába, de szemtől szembe el akartam nekik mondani, hogy mi a véleményem a nagynéném foglalkozásáról, azért is, mert már holnapután el szerettem volna utazni, bár függtem a rokonom kegyelmétől – ad-e vagy kölcsön ad-e egyáltalán pénzt a belgrádi vonatjegyre. Elárultam nagynénémnek, hogy nem kívánok belegabalyodni a bánáti sárba, mert nagyobb ambícióim vannak annál, mint hogy feleségül vegyek egy kattant ápolónőt. Ekkor láttam be, hogy nagynéném foglalkozása, az a szükséglete, hogy párokat kössön össze, valami perverz, sőt beteges ügyködés, akárcsak a szenvedélyes házasságkötői szakmája. Csalogatni valaki más boldogságának nevében annyi, mint élvezni a csábítást, mondtam egy lélegzetre, s folytattam, hogy a nagynéném menekül valami elől, a saját szétszórt részeit keresi, azért játssza el a közvetítőt, hogy megbékítse magában a harcoló feleket, táplálja a szenvedélyét, a sötét hajlamait, gyógyítsa az ürességet és az unalmat, s azzal takarózzon, hogy nemes és jó cselekedeteket visz végbe. Nemcsak az, hogy a szavaim nem zavarták meg, hanem egyenesen jólestek neki, talán azért is, mert előkelő, irodalmi nyelven beszéltem, mégis a nagybácsi beszólt, mondván, hogy hülyeségeket hordok össze, mert felesége tettei magukért beszélnek, házasságok, családok, születések, mindaz, ami értelmet ad az életnek, „az üresség pedig az, fiatalember, hogy egész este ostobaságokat beszéltél ebben a tisztességes házban, abban a házban, mely etetett és pihenőhelyet adott, öltöztetett és törődött veled”, kiabálta Aca Malešev nagybácsi.

Nem nagyon tehettem mást az engedelmisségen és csendben maradáson kívül, majd bevonultam a szobába és lefeküdtem. Reggel korán ébresztettek s ráztak fel az ágyból, még fel sem jött a nap. Annyira álmos voltam, hogy alig támo-lyogtam ki a kúthoz megmosdani és magamhoz térni. Nagynéném utazott valahová, valamilyen lagziba, a vak ecsetes pedig iparkodott a munkahelyére. Megsüketültek a kölcsönre vonatkozó kéréseimre, igazából a rimánkodásra, mert a sírás határán voltam, mert megaláztak, kora reggel kidobtak a falusi idillbe. A libák gágogtak a hosszú házsorok mentén, s rajba verődve haladtak el a legelők és a mocsár felé, mint egy tiszta, földre ereszkedett fehér felhő.

Rabnak éreztem magam ebben a bánatos bánáti tájban, amit a bácskaiak Szibériának neveznek.

60.

Ki gondolta volna, hogy Évától menekülve egyenesen a karjai közt kötök ki? Vagy hogy iszonyodva a süket porfészekből, több hónapra elásom magam benne? Szívesen elfelejtettem volna mindent, de hogy?! Most nem tudom, vajon vigasz volt-e ez, lelki igény, megszabadulás vagy a fene tudja mi, de pont az történt, amit nem kívántam, s ami elől menekülni akartam, s ez később is megesett velem, sok nem kívánt dolog és fordulat halmozódott fel az életemben és életrajzomban,

gyakran engedtem a gyengeségeimnek, számos hibát elkövettem s megsértettem bizonyos embereket, mégis, úgy vélem, soha nem okoztam annyi fájdalmat másnak, amennyit magamnak. De most már késő erről csépelni a szót vagy javítgatni a múltat; nemsokára befejezem ezt a kéziratot, így azt, ami most következik, lecsupasztom és arra az egyetlen egy történetre fokokozom le, mely az eljegyzési kalandomról szól, mit sem törődve azzal, hogy ez csak néhány karcolatot jelent, két-három jelenetet; meguntam a hosszú leírásokat, tele van a hócipóm a szórászhasogatással.

Miután nem volt pénzem elutazni Belgrádba, az egyedüli emberek, akiket megismertem Klekben, Éva és a szülei voltak, azon a kora reggelen kopogtam a házuk ajtaján, hogy kölcsön kérjek egy kis pénzt, zálognak az arany karórámát gondoltam nekik adni. A házban csak Évát vettem észre, szülei mindennap, leszámítva a vasárnapot „látástól vakulásig” a földeken dolgoztak. Éva szeretőként fogadott, csábítóan, vagyis teljesen ellentétes módon a tegnap esti visszautasításához képest. Meztelen volt, amikor ajtót nyitott, mintha előre tudta volna, ki fogja meglátogatni, ám azonnal elugrándozott és vidáman a takaró alá bújt. Ördögi volt és izgató.

„Mit keresel a házamban?”, kérdezte. „Ki vagy te?”

„A vőlegényed”, mondtam tréfás hangon.

Álltam és figyeltem, hogy lepi el ajkát a nevetés áradata. Nem tudta visszafogni magát; vajon ennyire nevetségesnek hatottam. Éva pillanatok alatt ledobta magáról a takarót, s rúgkapált a lábaival. Infantilis volt, ilyesmit nem vártam egy érett, harmincéves nőtől. Én már teljesen beavadultam, ő pedig igazi gimnasztikai bravúrokat csinált, nem találtam fel magam, zöldfülűként semmit sem tettem, továbbra is csak álltam, csodálva a virtuóz táncát azon a kis erotikus színpadon. Villámgyorsan rám ugrott, mint a macska, kezével átölelte a nyakam, lábát megátkeresztelte a derekamon. Már csak ezért is érdemes volt mindent átélni a nagynénémmel, még azt a kellemetlen társas összejövetelt is ugyanabban a házban, ahol most Évával virgonckodtam. Így ismertük meg egymást, szenvedélyesen, ahogy ő mondta. Egész délelőtt csókolóztunk, anélkül, hogy egyetlen egyszer is szóba hoztam volna a kölcsönt, eszembe sem jutott a vonat és az utazás. Dél körül Éva kaját készített, libatojás-rántottát és sültzalonna-szeleteket, délután pedig a nászajándéknak szánt házban szerelmeskedtünk, amit már úgy láttam, mint a vőlegény munkakabinetjét, s ugyanakkor családi otthonként is. Minden a feje tetejére állt, amióta kiléptem a nagynéném házából; előttem volt az új élet.

Éva estére megvárta a traktorral érkező szüleit, kiment eléjük és elújságolta nekik az eljegyzést. Az első közös vacsoránkon körtepalinkát ittunk, a kajálás előtt és után, miközben mindenféléről trécseltünk, szidva a betelepülteket, a nagynénémet pedig boszorkányként emlegettük. Éva azt mondta, hogy „ez a nő felfalja a kis gyerekeket”. Férje, Aca Malešev tizennégy évesen megvakult, testvére meg már húsz éve a kovini elmeegógyintézetben sínylődik, az egész családja

„endemikus szifilisz hord a vérében”, bizonygatta Éva. Kelet-Szerbiából jöttek, a vérfertőzés számukra természetes, így apáról apára adták át a szifilisz, állította. A vacsora végén Tibor koccintásra emelte poharát, és nagylelkűen hosszú idejű jegyességet javasolt, talán hat hónaposat, hogy ne siessük el, „mert a házasságot Isten előtt fogjuk megkötni, a mi katolikus templomunkban”, mondta. Az eljegyzési idő, mint minden próbaidő, arra hasznos, hogy összehangolódjának a szokások és megismerjék egymás személyiségét azok, akik egész életüket közösen élik majd le.

Magyarán húszéves koromban eljegyeztem magam; kevesen tudtak erről a kalandomról, nekem is ma ez örült fejezetnek, fantasztikumnak hat. Olykor úgy tűnik számomra, hogy valaki más életéről írok, nem a sajátomról; így is van ez, mert akármennyit is írunk magunkról, ez csak a *másik* élete. Ha pedig már az eljegyzésről írok, akkor be kell vallanom, hogy abban a percben mindenféle menekülési útvonalat és menedéket kerestem, sőt, akárkit, aki megtestesítené a szerelemről alkotott absztrakcióimat.

A hontalan és az álmodozó élet a gazdag otthonban, a dolgos és szorgalmas emberek között, egyáltalán nem volt könnyű, sem vidám, azok a magyar parasztok nem voltak naivak, hogy belelkesedjenek az álmodozásaimtól és higgyenek az ígéreteimben, „te csak építgesd a homokvárát, mi itt szilárdan a földön állunk”, mondogatta Tibor. Olykor elvégeztem néhány könnyebb munkát, senki sem kényszerített arra, hogy bármit is dolgozzam, többé nem voltam szolga, mint egykor a nagynénémnél, hanem – Éva szavával – herceg, még ha ez hóbertosnak is tűnt; én tudtam a legjobban, milyen herceg, mi és ki vagyok. Akkoriban gyakran felidéztem Tin Ujević versét, hogy én, ki e világon hajózok és szirteken járok, csupán egy *Gyökértelen virág* vagyok, ez különben annak a prózának is a címe, melyet az új házban kezdtem el írni, ám a jegyzetfüzet eltűnt, s alig valami maradt meg az egészből az emlékezetben, egy gondolat vagy hasonlat; ha megmaradt volna, akkor most abból meríthetnék, szenvedéseim és emlékeim forrása lehetne abból az időből, ami még ma is, noha egy örökkévalóság múlt el azóta, fojtogatóan szorongatja a torkomat.

Leginkább lustálkodtam, a kertben függőágyat készítettem gyékényből, kifeszítettem két fa között, s ott szunyókáltam vagy olvastam. A nagybecskereki városi könyvtárból kölcsönöztem ki a könyveket, noha a művelődési ház olvasójában is száz könyv volt az üveges vitrinben. Aca Malešev nagybácsi padlásán orosz klasszikusok porosodtak, ám soha többé nem léptem át házának küszöbét, a nagynénétől pedig úgy tartottam, mint egy boszorkánytól. Egyszer a boltban találkoztam vele, s azonnal *szarvakat* mutattam felé, mint gyerekkorunkban a kinyújtott mutató- és kisujjunkkal, a többi ujjunkat pedig behajtottuk, ezzel védekeztünk az átoktól és a szemmelveréstől. Hangosan ejtettem ki a szót, *corno*; a nagynéne tudta, mit jelent ez, sziszegett is rám, köpködve.

„Szarvakat mutatsz felém, a kezeden meg a karórámat hordod!”

Később sajnáltam, hogy ezt az ajándékát nem dobtam a lába elé, hogy a szuka lehajoljon és felemelje a földről; tetszeleghettem volna a saját nagyságomban, abban a hatalmi gesztusban, hogy lemondasz arról, ami értékes, ha az sérti az erkölcsöd, de mit csináljak, ha a természetemben nincs meg az a hajlam, hogy másokat megalázzak, még ha a mérges ellenfelemlről is van szó; ám az is lehet, hogy valaki megakadályozott ebben a Sors hivatalából, talán éppen az, aki az elbeszélőket vezeti és szövögeti a fabuláikat, mintha megijedt volna, hogy megáll az idő, az elbeszélés elveszíti hitelességét, s azt súgta nekem, hogy: „ne dobd el az órát, ne dönts le a történet alapjait, másként állítottam fel ezt az egészet, közel a finálé”.

Nem ment minden simán Tiborék otthonában, az Évával sem volt öröm az élet az elején, talán csak „eljegyzésünk első hónapja mondható mézesnek”. Valóban, a házamban senki sem szólt meg az egész napos lustálkodásomért, azért, hogy a gyékényen alszom vagy olvasok. Nem okítottak folyton, keveset beszéltek velem, mert csak magyarul beszéltek egymással, s akármikor közbevágtam, kérdezve, ki mit mondott, nyugodtan válaszoltak „tanulj meg egy kicsit magyarul, nem esik le a korona a fejedről”. Később mindegy lett, miről csevegnek, nem érdekelték többé az asztali vitáik vagy miről kötekednek a ház előtt a sámlin ülve. Tibor csodálkozott, hogy többé nem érdeklődöm, ha szólt valamit, engem figyelt, a válaszomra várva, ám én teljesen nyugodt és hideg maradtam, csak egyszer, míg az asszonyok megterítették, le-fel járkáltam és gúnyolódtam az unalmas történeteiken a kocáról és a megfiadzásról, a repce és a napraforgó terméséről, gonoszkodtam és hátba veregettem a saját *ipámat*, lehajoltam és az arcába vigyorgtam, lefitymálva a földműves munkáit, „hát mit hozott az év, netán balul ütött ki, jól fizetett-e a termés, hogy van a kocánk, hány köbméter búza van a padlásukon, kiszállítottuk-e a magvakat a szövetkezetnek, mi van a felvásárlással, az olajfinomító gyengén fizet, voltak-e nálunk a tollárusok, építünk még egy tanyát”, és még sok minden mást vágtam az arcába gonosz ördöggént, de Tibor nem reagált, nyugodtan evett tovább, csendben; csak az edények csörgése hallatszódt és a levegőszűcsölés.

Éva felajánlotta, hogy négyesben beszéljünk, az eljegyzésünk megmentésére pedig egy szokatlan gyógyszer ajánlott.

„Miután a neved semmit sem jelent számunkra, zavar-e, ha Attilának hív-nánk”, kérdezte.

„Attila!”, csodálkoztam. „Miért pont ez a név?”

„Tetszik nekünk. Így hívták az egyik ősünket”, mondta. „Talán ez a módja annak, hogy áthidaljuk a köztünk lévő szakadékot”, mondta.

Nem tiltakoztam, hogy úgy hívjanak, ahogy az nekik megfelel, már csak azért sem, mert semmilyen gondom nem volt az identitásommal; személy szerint kedvesebb volt az Attila név a sajátomnál, mivel a családnevem akár magyar is lehetne. A *Gyökértelen virág* című jegyzőfüzet, mindennapos vájkálás a saját gyö-

kereim között, mindaz, amit erről írtam vagy gondoltam, szembeállt az identitás definícióival. Nem nyomoztam az identitás után, nem is menekültem előle, ám nem engedtem, hogy elhatalmasodjon rajtam, s hogy rögeszmémé váljon, mert én az identitást csak annyiban élem meg, hogy különbözöm másoktól, senkivel sem vagyok azonos. Azt állítják, nem menekülhetsz attól, *ami vagy*, de én mindent megteszek, hogy ez az *ami vagy* megszökjön előlem.

Így utaztam Attilaként Évával vásárookra és ünnepélyekre, ő teljesen oda volt a vásárookért, végkimerülésig táncolt, én meg mindig mellette álltam, vigyázva a ritiküljét, míg ő körtáncban szökdécselt vagy valami hagyományos magyar táncot járt. Éva vonzó volt, különbözött a többi csajtól, nemcsak szépségével, hanem öltözködésével, sminkelésével és hajviseletével is, tánc közben félelem nélkül felrántotta a szoknyáját és kimutatta a csípőjét, gyakran még a hátsóját is. Én is élveztem testének csábító villanásait, osztozkodtam másokkal a lelkesedésben, tapsoltam és fütyültem. Éva jelentette a vidámságot ezeken az összejöveteleken és vásárokon, mindenki odasietett, ahol ő táncolt, mert az emberek többsége menekült attól, amit *az élet körforgásának* neveznek. És is örültem, nemcsak azért, mert Éva a menyasszonyom, hanem azért is, mert jólesett mások öröme.

Egyik ilyen vásáron ismertem meg egy fiatalembert, a magam fajtáját, egy sötét bőrű, minden valószínűség szerint cigányvérű magyar nő férjét. Emlékszem a nagy szemére, karcsúságára, telt ajkaira, ékszereire és tarka ruháira, a legnagyobb fülbevalókra, amit valaha is láttam, azért írok most erről, mert nem tudom elfelejteni ezt a legényt, a férjét, harmincéves volt, azon a bizonyos vásáron pedig rám tapadt, barátkozni kívánt velem, többször mondogatta, hogy „hasonló a mi magyar sógor-sorsunk”. Nem szerettem rokonsági ügyekbe bonyolódni sors vagy vérségi úton, de ő makacsul körülöttem lebzsel és fecsegett; a szóáradatából kivettem, hogy utál mindent, ami nem tartozik a nemzetéhez vagy a nyelvéhez. Séta közben a lókupecekhez keveredtünk, egyedül voltunk, kedveseink sorban álltak egy pecsenyesütőnél, hogy csípős kolbászt rendeljenek négyünknek, míg mi ketten körbejárjuk a „lópiacot”, mert ez a vőlegény lovat szeretett volna vásárolni vagy legalább egy csikót, azt állította, hogy ló nélkül senki sem lehet gazda a házban. A kupeceknél a fajtákról érdeklődött, a kancákról és a csődörökről, ezt hol kötekedve, hol ironikusan, hol pedig sértően tette, alpári humorral, de tanúsíthatom, senki sem akart neki válaszolni, a lókupecek vonogatták a vállukat, mintha nem értenék a nyelvét, amikor pedig elhagytuk ezt a poros platót, s a magyar nőink felé vettük az irányt, megállt, könnyökömön ragadt és zsémbesen szólt hozzám:

„Mindenkinek tudja a nyelvünket, de nem akarják beszélni, mert gyűlölnék minket.”

Kirántottam könnyökömet a tenyeréből, nem tudtam elviselni azokat, akik kéz után nyúlnak beszéd közben vagy vállamra helyezik a mancsukat, amikor mondani szeretnének valamit, ezért a nőkhöz iszkoltam, akik papírba csomagolt sült

kolbászt hoztak nekünk, ajvárral és kenyérral. Éva nyakamba borult és becézni kezdett az új nevemen, Attila, azt kívánta, hogy a kezéből egyek. Még kétszer kiejtette az Attila nevet, ami meglepte a honfitársamat, aki csúf grimaszt vágott, morcosan rám tekintett és csalódottan szólt:

„Te eladtad a lelkedet, felvetted a nevüket!”

Nem válaszoltam semmit, ez az „eladott lélek” megjelölés sokáig fog követni utamon, noha teljesen jogtalanul és pontatlanul; sokakat azok közül, akik ezzel megbélyegeztek, valamilyen módon elítélték őket (akaratomtól és hatásomtól függetlenül), egyeseket kegyetlenül, amit, mindenek ellenére, nem kívántam nekik. Ez a gazfickó is, aki körülöttem fontoskodott, ugyanabban a percben megbüntették vagy legalábbis figyelmeztetést kapott – amikor beleharapott a kolbászba, kifröccsent belőle a zsír, rá a fehér ingére. Most úgy mesélek erről, mint régmúlt időről; nem emlékezhetsz valamire úgy, hogy közben ne tűnjön elő egy másik esemény, amit még néhány követni fog.

61.

Nem segített rajtunk az új név, a hunok történelmi királya, Attila, Isten ostora sem, minden olyan gyorsan szétesett és semmi sem maradt abból, aminek tegnap még valamilyen jelentősége volt kettőnk számára. Az első két hónapban jó módszerünk volt a nézeteltérések elsimítására és a köztünk lévő különbségek kibékítésére: a fantáziadús szex, ám ebből hamar semmi sem maradt, még a rutin sem. A szülei nem beszéltek velem, az anyja még úgy-ahogy, Tibor viszont elfordította tőlem a fejét, vagy szigorúan nézett rám; egyszer végig húzta ujját a torkán, ami azt jelentette, hogy kivégzés vár rám. Többé nem étkeztünk közösen, rejtegetni kezdték a kaját, utána meg bezárni a házat. Éva munkába állt, estig dolgozott, ő volt az egyetlen ápolónő az újonnan megnyitott egészségügyi otthonban, míg én egész napokat az ágyban töltöttem. Éva anyja olykor az ajtómnál hagyott valamilyen főtt ételt, úgyhogy hetekig borsós főzeléket vagy csirkeszárnyas paprikást ettem.

Ekkor kezdtem dolgozni a *Gyökértelen virág* című regényemen, kínlódtam, naponta alig tudtam fél oldalnyit írni, estére pedig megkérdőjeleztem az egészet; valahol azt olvastam, hogy „a prózaírónak pusztító a feldúltság, a költőnek viszont nyugtató”, habár mindig is gyanakodtam azokra az írókra, akiknek könnyen megy, s akik vakon vágnak az ismeretlenbe. Ennek ellenére, kéziratom megduzzadt, száz oldalára rúgott, apró díszbetűkkel íródott, tökéletes magányból lett kifacsarva. Voltak sikerültebb erotikus részek, állandóan átszabtam és húztam rajtuk, félve a cenzúrától. Ebben a füzetben jegyeztem fel, hogy mindaz, ami a jegyeseknek izgalmas az első két hónapban, valójában „csak sok görcsölés a semmiért”, a testen lévő sebek pedig, a körömkaparások, a torkon és nyakon lévő foltok és zúzódások nem feleltek meg a szenvedélyünknek; későn értettem meg,

hogy ezek az ő fortélyai voltak, mert a „nőstény tigris” hamar lecsillapodott, sőt, ki is röhögött, ha újra behoztam volna valamit a régi szerelmi gyakorlatból, sok minden zavarta, elkezdte kerülni a szexet, így pár alkalommal gorombává tett, ez sehogy sem felelt meg a természetemnek; bánkódom emiatt, de nem voltam türelmes, s nem is tudtam szerelemre hangolni. Ha engedett néha, Éva akkor is többet locsogott, mint élvezett, „destimulálta a partnert”, hogy „a szeretkezés művészeté”-ről szóló könyv fogalmával éljek, melyből hangosan felolvastunk. Nem kezdeményezett többé, olykor az izgalom csúcspontján megszólalt, „lassan, nem kovácsolsz, hanem nőt csókolsz”, vagy hirtelen kisiklott alólam, zokogni kezdett és sírva ismételte, „nem kancán vagy, ez nem lovaglás”.

A „szeretkezés dicsőségét” illető összehasonlításai vagy metaforái annyira gorombák és faragatlanok voltak, s mindennek tetejében elbátortalanítók, hogy impotenssé tettem, amitől nagy nehezen gyógyultam meg. Olykor arra gondolok, hogy a lelki, vagy ha úgy tetszik, az intim sérüléseim az erotikus és sötét szakadékokban keletkeztek, e bolond nő hatására, mert én nem merem és képtelen vagyok a vele kapcsolatos bajok ezredik részét is felidézni, nem még hogy körülírjam azokat, valójában ez bánt engem az irodalom világában. Nem tartok az önpusztítástól, de nem látom a saját megfeszülésem értelmét ezen a rossz hírű keresztén. Melyik férfi tudná elfelejteni Éva hisztérikus falkarmolását és a fenyegetéseket, hogy a hasamba henteskést fog döfni, „ha még egyszer a tiszta testemre fröccsented a taknyodat”. Az ondó számára nyálkás, beteges és mocskos valami volt, aminek semmi köze a családfához vagy a születés jelképéhez; tudom, ezek talán most túlzó és illetlen szavak, ám, hogy mindez érthető legyen, nem elegendő, hogy Évának hívjanak, kell még valami abból az ősi Évából, az *ósanya* szelleméből, ami nélkül az eleven világon kívül rekedünk. Ha akkor tudtam volna valamit az ezotériáról, megkérdeztem volna, hogy „csöpög-e az égő gyertya”, de ebben a percben nincs többé értelme felidézni ezeket az elemeket, mert már az emlékek gyertyái is fokozatosan kialszanak. És pont akkor, amikor úgy tűnt, hogy az elfeledett szenvedélyek kezdenek lassanként visszatérni, hogy az ágy ismét a szerelmi trónusunkká válik, ő az élvezet és az önkívület kellős közepén olyan erősen eltolt magától, olyan vadul, mintha varázslat szállta volna meg, mintha rosszat csináltam volna vele, megalázva valami önző kínzással.

„Ez többé nem megy”, kiáltotta és a fürdőbe rohant.

Sokáig zuhanyozott, s amikor visszatért házi köntösében, józanul és nyugodtan szólt hozzám:

„Mielőbb le kell válnunk egymástól, ennek semmi értelme.”

Felbontottuk a jegyességet, visszaadtam neki a gyűrűt, azt mondta, mindazt, amit e pár hónapnyi jegyesség alatt vett nekem, tartsam meg magamnak, noha mindaz, amim volt, beleférhetett egy hosszúkás sporttáskába. Még egy hétig maradtam abban a házban, hogy tegyek valamit azért, hogy a kalandom ne vulgárisan végződjön. Éva apja minden éjjel, az udvari ház ajtaja előtt, amelyben ketten

tisztességesen próbáltunk elbúcsúzni egymástól, megélezte böllérékét, két sírhelyet ásott ki az udvarban, anélkül, hogy bárki is tudná, mire szolgálnak, hacsak nem egy fatalista vagy teozófus, aki a halál misztikus tapasztalatával foglalkozik. Emlékszem, hogy egyszer a kis kedvence handabandázott valamit a „látszólagos halálról”, ám én semmit sem fogtam fel az egészből, csak nevettem és arra kértem, röhögtesse csak tovább, mert élvezem, ha valaki összefüggéstelenül kapcsol az asszociációi után, s összezavarja a beszélgetést. Éva olykor megfoghatatlan, nyálkás hallá változott az absztrakt mesék vizében; a hibbantsága vonzerejének része volt.

És így egy napon elhagytam az üresen maradt házat; a hajnal kellős közepén Tibor és Márta kitraktoroztak a földekre, Éva pedig nem járt otthon azokban a napokban, összeszűrte a levét azzal az orvossal, aki a belgrádi szakmai gyakorlat utáni első munkáját az egészségügyi otthonban végezte. Megfordultam, s utoljára pillantottam meg azt az otthont, amelyben úgy éltem, mint egy másik időben, mint egy álomban, paráználkodva egy szépséggel, jókat ettem és tiszta ágyban aludtam, tapasztalatot szereztem és bizonyos ösztöneimet megbaboláztam, örökre magamba szívtam a vajdasági illatokat és ízeket; ez mindmáig bánatos zsinór bennem, mely mindig felparázslík, amikor erre a vidékre kerülök. Távozva abból a házból, egyedül a nyájas kutya nézett szomorúan, vinnyogva az ajtó előtt. Megsimogattam, mondván, „Isten veled, óvd a házat”.

Megérkeztem az állomásra, egy utazó sem volt ott, nem hallatszottak ki a hangok az állomás épületéből, semmilyen zúgás vagy távirógép-zaj nem szűrődött ki belőle, minden csendes volt, csupán a keleti oldalon, a távolban, felragyogott az ég a teljes pompájában; ez volt a hamarosan bekövetkező napfelkelte jele; ez az ünnepélyes jelenet minden reggel megismétlődik, pazar módon ebben a síksági tetszhalott állapotban.

És míg álmosan ásítottam és le-fel járkáltam a peronon, kavicsoktól zajos léptekre figyeltem fel, valaki a hátam mögött közelített felém, amikor pedig megfordultam, Évát láttam, megállt tőlem egy kis távolságra, figyelt a nagy kék szemével. Lábán fekete spárgacipő volt, lábszárán majdnem a térdig futó, körbefont szalaggal, rövid szoknyát és selyeminget viselt, copfja pedig kétszer-háromszor meglendült, „mintha a múlt bögölyeit hesegetné el”, ezt később feljegyeztem a vonaton; nem tudom, mi készítetett rá, hogy olyan mondatot írjak le, mely nem az én stílusom. Mégis meghatott, hogy kijött az állomásra, annyira, hogy nem tértem azonnal magamhoz, képtelen voltam emberien szólni vagy örülni neki, hogy legyen valami, ami megmaradt volna az emlékezetünkben; mindenképpen lebénultam, s zavarba jöttem tőle. Hirtelen feleszméltem, erősen megfogtam a csuklóját és szájon csókoltam, ügyetlenül, önként, erőszakosan; sajnálom, hogy ezt kihangsúlyozom ebben a kéziratban. Éva kirántotta magát, hátralépett; felhevültek a kemény mellei is, megremegtek a selyeming alatt, kézmozdulata pedig úgy állt meg előttem, mint valami rámpa, mint egy jel, hogy

nem szabad átlépnem azt a határt, melyet gesztusával megrajzolt. A szigorú tilalom ellenére, hogy megérintsem a testét, nem volt visszautasító velem, csak korábban tartott, tudtomra adta, hogy többé nem vagyunk intimek, s hogy az intimitás az, ami legkönnyebben és legkevesebb fájdalommal múlik el. Elmondta, hogy eljegyeztette magát az egészségügyi otthon orvosával, hogy összeházasodnak, szereti és gyermeket szeretne tőle, egykorúak, s az sem mellékes, hogy magyar, „mi olyanok vagyunk, mint a madarak, mindenki a saját raja felé húz”, mondta.

„Van egy kis ajándékom számodra, semmi különös, semmi drága ajándék”, szólt és táskába nyúlt, röviden, épp annyira, hogy az ajándékára összpontosítsak.

Kis tétovázás után előbányászta a nagy libatojást, minden bizonnyal két tojás-sárgája volt; előtte soha nem láttam akkora tojást.

Hagymában főtt, emiatt sárgás, vöröses színt kapott, ki volt festve, részben kék pöttyökkel díszített, vízálló tussal írt feliratokkal, nyílveesszóvel átszúrt szívecskékkel, visszafogott erotikus jelenetekkel. Magyar szavak voltak rajta, évszám és ujjlenyomatok. Kezembe vettem a nagy díszített tojást, csodálva a türelmes mestert, aki afféle kézműúrut készített belőle, szinte már műalkotást, fülemben meg is csendültek az apa, Tibor szavai, hogy „az én kedvencem művészlélek”. Bámultam a tojást, olvastam a feliratokat, szorongattam a kezemben, szinte izgatottan imádtam; mindig felélénkít minket az, ami lerombolja a szokásos arányokat, mindenki, aki lát vagy megél valami ehhez hasonlót, elmosolyodik és elcsodálkozik, senki sem közönyös, ha a természet valamit túlméretez. Az én méricskélésem ízetlen volt, átlátszó és olcsó erotikára utalt, tirpákságra, amitől nekem is feláll a szőr a hátamon, de ezt én nem akartam, mert abban a percben fejemben a tojás szimbolikája jelent meg, nem mint az élet csírája, hanem annak megújulása; ki tudja, miben reménykedtem, talán feltámadásban, ami együtt jár az életünkkel, akkor is jelen van, amikor minden reményünk odalett. Néha arra gondolok, hogy ebből a tojásból kelt ki az elbeszélésem, hogy sok ellentmondás tojáshéját, burkát törtem fel, noha ez a fészekből és az anyai ölből való menekülésem, a „sásröptöm”, ahogyan azt az alkimisták nevezik, annyiszor lehajított már az élet sziklájáról, hogy szétmorzsoljon a valóság talaján, s gyakran bántam, hogy csőrömmel feltörtem az „összekulcsolt lény” héját, hogy kimásztam a kagylóból.

Miután kezembe adta ajándékát, a nagy tojást, Éva elment. Az állomás épületében megcsörrent a telefon, jelezték, hogy a vonat megérkezett a szomszédos állomásról, megszólalt egy hivatalos hang, kétszer mondta ki a vonat számát, rövid szünet után jött a búcsú, majd néhány szó magyarul. Nem volt könnyű, nem tudtam, hol vagyok, merre megyek, zavart voltam és enyhe lázat éreztem, amikor pedig a távolban megpillantottam a mozdony füstjét, szívem egyre erősebben vert, tán rám szállt valami búskomorság is, ki tudja; egész gyerekkorom sínek és vasútállomások mellett zajlott le, ezek afféle útirányjelzők voltak számomra, és

a titkon dédelgetett remény jelei, hogy több irányba elvágathatok. Az Évatól való búcsú felkavarta az érzelmeket; vajon nem sírtam már akkor, amikor a nagymama birtokán lévő kőtől búcsúztam, a forrás és a vadkörte közelében, L-ben. Ezt a követ bármikor leírhatom, még csak le sem kell hunynom a szemem, látom és hallom; száraz nyarak idején is kiserkent belőle néhány könnytisza csepp. Tomo nagyapám „síró kőnek” nevezte, bizonyos legendák alapján, hittem bennük, függetlenül attól, hogy Jelica nagymama gúnyolódott rajtuk.

Miután Nagybecskereken a keskeny vágányúróól átmentem a normális vasútvonalra, leültem a belgrádi utasszállító vonat másodosztályú fülkéjében, bámulva a tojást, az út során szinte már meditációs tárggyá vált számomra; megpróbáltam magamhoz térni, mielőtt annak a városnak a talajára lépek, az iszonyú „művészi központba”, ahova mindannyian vágytunk, mely ugyanakkor mérgezett és gyilkolt is minket. Tudtam, hogy egy tárgy figyelmével a saját létünk súlypontja áthelyeződik a tárgy forrására és létére, így azt a tojást minden oldaláról megvizsgáltam, forgattam a kezemben, füleltem a belsejére, olvastam a jeleit, melyek lassacskán a jelképeimmé váltak. Ó, mennyire szerettem volna abban a percben tojássárgája lenni, megszabadulni attól az ürességtől, amelybe belezuhantam.

Belgrádba korábban is, többször, mindenféle csomag nélkül érkeztem, nem tudván, hol fogok éjszakázni, de mindig menekültem a belgrádi állomásról, annyira komolyan és magabiztosan másztam fel e lejtőn és a Balkáni utcán, a városközpont felé, a kocsmák irányába, ahová művészek jártak, mintha ott valami titkos pártolóm várt volna, mecénás vagy egy kiadó szerződése a megírandó regényemhez. Most kimentem a fülkéből a vonat folyosójára, mely a vasúti munkálatok miatt a pancsovai hídon kúszott át, kinyitottam az ablakot, kihajoltam a széles Dunára, gyorsan zajlott, ezt legjobban a víz hordalékán lehetett látni, ágakat és valami hosszú rönköt cipelt magával, egyébként lomha és homályos síksági folyónak hatott. Még egy darabig fürkésztem azt a tojást, tenyeremen tartva, majd a folyóba hajítottam, figyelve a röptét; amikor csobbant, annyira beindultam, hogy a táskámat is utána dobtam, így hű maradtam a belgrádi látogatásaimhoz, kezemmel a zsebemben, csomag nélkül érkeztem. Megkönnyebbültem, megszabadultam minden tehertől, jelképesen az Évával való közös élettől is, miután a táska leúszott a Dunán, eszembe jutott, hogy a jegyzetfüzetem is benne volt, a regény kézírata; emésztettem magam emiatt, sajnáltam, de nem volt segítség, jajgatni meg nem akartam; a kézirat sorsa valószínűleg úgy végződött, mint mindaz, aminek abban a percben el kellett süllyedni. Később azzal hencegtem, hogy legjobb kézírataim az idő örvényébe vagy a Duna vizébe veszttek; ma mégis úgy gondolom, hogy ami elveszett, annak el kellett vesznie, s hogy ez így van jól.